

Hävinnyt väki

Hevonen katsoi Anttia suurin, vetisin silmin, ja kun hän kertoi sille olevansa pahoillaan, hevonen hirtahti kivuliaasti ja ravisti päätään. Suuressa silmässä näkyi heijastus pimeästä maailmasta: ja paraikaa tuon peilivaltakunnan taivaalle nousi musta aurinko. Tällä puolen se oli pellavahiuksisen pojan kiväärin piippu. Antti nykäisi liipasimesta, ja tumma ruuna lyyhistyi. Teatraalisesti, hitaasti, vastahankaan, perkeleen syyttävästi.

“Mitä vielä varrot? Hevospappia paikalle, vai?” huikkasi kierosilmäinen Kieppinen ohi jyräävältä avolavalta puristaen toisella kädellä lavan reunaa ja toisella harmaata lätsää, joka oli karkaamassa päästä rytkäksä.

“Hei, vähän kunnioitusta kaatuneelle toverille!” Simo sähähti vierestä tietäen varsin hyvin, että Antilla oli herkkä hetki menossa.

“Perkeleen syyttävästi se katsoi”, Antti mutisi. Kieppinen oli liian kaukana kuullakseen, mutta kuin kostoksi irvailusta koeteltu autonrämän päätti hajota seuraavaan syvään kuoppaan. Hetken kolisi, sitten vaikeni. Kieppinen manasi lavan pohjalta kuuluvasti. Sai sekin antaa viimeisen voitelun kulkupelilleen, vaan eipä liannut käsiä kuin bentsiiniin korkeintaan.

Bentsiinillä on samat tarkoitusperät kuin verellä, mutta aivan erilainen luonne.

Kannas jyrisi kaukana takana kuin helvetinkita kivunhuutoon äityneenä. Tihkusade oli juuri loppunut, ja iltatuuli toi kitkerän hajun sieraimiin. Simo sytytti vahvan tupakan, joka peitti armeliaasti alleen ruudin haamut, ja laski kätensä pojan olalle.

“Hyvä kaakki oli”, vanhempi mies sanoi. Halpa tunnustus. Niin kuin Antti ei olisi tiennyt.

Jalkoja särki melkein yhtä paljon kuin sydäntä. Tuntui siltä kuin ne olisivat taittaneet jo satoja kilometrejä. Kuljetusautot matelivat ohi raskain vatsoin, täynnä arvotavaraa, jota itarimmat esikuntalaiset eivät kehdanneet ryssälle jättää. Siinä meni vielä yksi täynnä toisenlaista arvotavaraa, siis kuolleita tai kuolevia, ja vanavedessä seurasi uusi haju, kalma: ruumiinmyrkkyjä ja mätiviä haavoja – *pirunpieroja*, sanoi isoäiti. Minne ne niitä kuljettavat, Antti mietti katkerasti, hyvää maata tässäkin on jalkojen alla. Sehän se lopullinen määränpää jokaiselle on.

“Joko jatkettaisiin?” kysyi Simo, kun tupakka kituutti viimeisiään. Hän seurasi lurppakatsellaan trilloja, kiesejä ja ohi marssivia, päättään roikottavia tovereita. Sieltä voisi jonosta ottaa paikkansa mistä kohtaa tahansa, sulautua helposti osaksi häpeäsaattuetta.

“Jalkoja särkee”, Antti ähkäisi.

“Jos jäädään tähän, tippuu kohta taivaalta särkylääkettä.”

“Eivät kai nekään kehtaisi niin lyödä lyötyä. Menossa tässä jo ollaan.”

“Pistävät vauhtia, notta davai.”

Koivut alkoivat peittyä sakeaan sumuun, joka saapui luoteesta ottamaan perääntyvät joukot vastaan. Miesten virta sen äärellä oli katkeamaton. Taistelukentän raudanraskaasta savusta ne tulivat, luonnon kauheaan usvaan upposivat: yhdenlaisesta hämärän peitosta toisenlaiseen.

Jossain lauloi lintu, hätäisesti ja sydäntäsärkevästi. Antti kuuli ruunan kavion kopseen vielä korvissaan, mutta kuolevan sydämen iskujen tavoin sekin jatkuvasti hidastui. Takana taivaankansi punersi ja sykki kuin toinen, vielä raivokas sydän. Siellä sodan seppä takoi vimmoissaan, kuin viimeistä päivää, ja viimeiseltä se todella tuntui. Edessä kylmä sininen kuolonkajo levisi kohti maailman reunaviivoja ja ojan takana pelto savusi näyttäen hetkittäin palavan väärällä värillä. Tuolla laonneen viljan yllä kulki ehkä soihtuineen tämän pitäjän kirkonväki muistuttaen hätkähdyttävästi näitä rampoja ja raihnaisia haavoittuneita, tai toisin päin. Saattoipa se olla virvatulten väijytyskin: kutsu astumaan kauniille kedolle, joka kukki vain kuolemaa. Pettäviä valoja ja jalkojen alla okaisia ansoja. Vaaksa vaaraan.

Äiti siitä kaikesta oli kertonut vihkien Antin jo nuorena itsensä kaltaiseksi näkijäksi. Kironnut, suorastaan, ja nyt täällä se vain teki asian pahemmaksi...

“Ei tullut lasta eikä paskaa”, sanoi Kieppinen ja sylki maahan lähestyessään.

“Väärä suunta sinulla”, Simo murahti.

“Ei ihme, että teikästä tehtiin kersantti, Puotila, tuolla tarkkaavaisuudella... Ähä, en minä takaisin sotimaan mieli, älä luulekaan, mutta kuskin pentele on itsepäinen aasi, joka luulee voivansa korjata tuon kärryvainaan. Minä en jää odottelemaan sellaista ihmettä, yhtä hyvin tämä Antin polle voisi pompsaista tuosta takaisin pystyyn... Ei kun ajattelin, että tutussa seurassa on parempi tallustella.”

“Sitä tallustelua tässä innolla odotan minäkin. Vaan ensimmäinen askel on se vaikein, tiemmä. Vai mitä, Antti?”

Antti ei sanonut mitään, katseli vain kuollutta hevosta, jonka hengitys näytti edelleen höyryävän ilmassa. Se oli tietysti tätä sumua, joka heitä motitti, kyllä hän sen tiesi, kun hetkeksi palasi oikeaan maailmaan, mutta silti epäilytti... Ehkä koko suuri taivas oli täyttynyt hevoshengestä ruunan puhaltaessa vuosikymmenen verran elämää ulos keuhkoistaan laukausta seuranneessa silmänräpäyksessä, matkansa pääte pisteessä. Tänne se levisi sitten, jäi leijumaan tälle jättömaalle...

“Pojalla hiljainen hetki jatkuu vieläkin, kö?”

“Vuosia on jo jatkunut. Tiedäthän sinä.”

“No... Tässä vuosien saatossa onkin ollut paljon immeisiä, joiden vuoksi on syytä hiljentyä”, tuumi Kieppinen yllättävän myötätuntoisesti. Sitten hän tarttui Anttia käsivarresta. “Mennääs nyt. Et sinä niitä kaikkia voi tähän jäädä muistelemaan, tai seuraavassa leirissä muistellaan sinua.”

“Perkeleen syyttävästi se katsoi”, Antti sanoi mutta totteli.

*

Pellon laidalla karhunputket kukkivat keskikesään heränneinä. Ne muodostivat pientareen reunoille muurin, eikä sen takana näkynyt yhtään mitään. Niin olivat päättäneet sakea sumu ja yllättäen hyökännyt ilta.

Kastisen veljekset istuivat huteran näköisellä puupenkillä, joka oli ties mistä tienpenkalle raahattu. Odottelivat vissiin lopunajan linjuria, ja niin synkän näköisinä, paksut tummat kulmakarvat rypyssä, että erottuivat hätkähdyttävästi jopa tästä seurueesta.

“Mitäs pöllöjä tällä oksalla istuu”, Kieppinen kysyi. Se aina kiusasi vähäpuheisia savolaisia ja nytkin erkani jonosta pelkästään siksi. Kersantti Simo Puotila toimi välittömästi samoin, ehkä yhteenottoa peläten. Koska Antti ei tuntenut muita letkassa kulkevia, hän seurasi perässä. Sora rapisi jalkojen alla kuuluvasti nyt, kun räjähdykset, laukaukset ja tuskanhuudot olivat vaienneet. Sumu söi ne, sillä sumu söi kaiken.

Jos Kastiset joskus olivatkin tulistuneet pilkasta, nyt heillä ei ollut tarmoa sellaiseen toimintaan. Lauri vain sylki maahan, ja isovelji Raimo katseli eteensä kuin ei mitään näkisi tai tahtoisi nähdä.

“Mitä se pöllö sanoo, häh?” Kieppinen kysyi epävarmemmin. “U-huu?”

“Puhuvat nykyään venäjää, niin ei ymmärrä”, vanhempi Kastisista vastasi.

“Pahoiksi ovat äityneet, kuten kaikki käet ja kottaraisetkin”, Lauri jatkoi.
“Vihollisen puolelle siirtyivät, petturit.”

Kieppinen hymähti.

“Ei ollut vitsailua. Ollaan täällä istuttu ja kuunneltu lintuja”, Lauri selitti. “Niiden kurkut rahisevat ja vinkuvat, ja kun ne avaavat nokkansa, niin ensin on kohinaa, ja sitten sieltä alkaa jotain tiukkasanaista pölötystä pulppuamaan. Raakkuvat, että pitää antautua ja pudottaa aseet, tai muuten tulevat nokkimaan silmät päästä, että voivat syöttää ne kommunistipoikasilleen.”

“Minä niitä lasautan, helvetti, kun seuraavan kerran läheltä syöksähtävät”, Raimo sanoi ääni väristen. “Vihollisen puolella, perkele...”

Kieppinen ja Simo katsoivat toisiaan huolestuneina.

“Mutta mitä te täällä istua kökötätte, hyvät miehet, tirppojen kiusattavana? Eikö lähdettäisi kotia kohti?” Simo ehdotti hellästi.

“Kaksosten vaunuja odotellaan”, Lauri ilmoitti.

“Niin että mitä?”

Antti tähyili sinne, mistä he olivat tulleet. Ei enää ohittavia autoja. Ne olivat kaikki jo menneet, ja vain muutamia yksittäisiä poikia ilman kypäriä ja kiväärejä hoiperteli usvasta näkyviin: niin kalpeita kasvoiltaan, melkein läpinäkyviä, ettei tiennyt varmasti, oliko se pelkkä haave kotimatalla. Henki ja ruumis annettiin syntymässä jokaiselle, mutta täältä palasi suurimmalla osalla vain toinen niistä.

“Yksi eukko tuolta torpasta kertoi”, Raimo Kastinen mutisi ja osoitteli karhunputkien taa, vaikkei siellä mitään asutusta näkynytäkään, “että tässä sellainen pysähtyy keskiyön kellonlyömällä. Sitä kiskovat pelkät hevosten hännät, ja kuskeina toimivat päästä yhteen kasvaneet kaksoset, jotka kilisyttävät pientä kelloa lähestyessään. Kun niille sanoo, että tahtoo kyytiin, niin pitää maksaa yksi etuhammas kumpaisenkin. Silloin pääsee vaunuun istumaan, ja se vaunu ajaa täältä suoraan syvimmän järven pohjaan.”

“Mitäs sitten sen jälkeen?” Kieppinen kysyi käheällä äänellä.

“Jaa, miten niin ‘jälkeen’?”

Antti puristi etusormella ja peukalolla silmien väliä. Päänsärky jäyti otsan keskellä. Jostain kuului vaimeana tutun ruunan hirahtelu.

“Vaan jospa lähtisitte kuitenkin meidän matkaamme, pojat”, Simo esitti. “Vanhan kansan tarinointia ei kannata liian tosissaan ottaa.”

“Juuri kuulemma oli viime yönä saatellut kyytiin omat lapsensa”, Lauri sanoi ja hymyili vähän. “Kun niillä oli molemmilla vasta maitohampaat, joilla ei ole arvoa, niin akka itse joutui maksajaksi. *Molemmat* etuhampaat puuttuivat, minä näin.”

“On minullakin kummitusjuttuja koko porukan tarpeiksi!” Kieppinen äityi. “Tulkaas mukaan, niin saatte kuulla oikein hyytäviä... Parempi meidän kanssamme hytistä kuin täällä yksikseen.”

Kastiset katsoivat varovaisesti toisiinsa.

“Jaa, ei tule vaunuja?”

“Ei tasan varmasti. Turhaan odotatte”, Simo vakuutti. Hänen isällinen äänensä sai jotain aikaan veljeksissä, joiden jäyhällä kasvoilla olikin jo pari kertaa käväissyt epävarmuus. Ehkä koko juttu kuulosti hölmömmältä itse kerrottuna kuin kuultuna. He nousivat penkiltä, nyökkäsivät ja heittivät kiväärit olalle.

Antti sulki silmät hetkeksi ja antoi maailman humista. Kun hän avasi ne ja kääntyi, nelikko löntysteli jo tietä pitkin kivenheiton matkan päässä. Veljekset vilkuilivat epävarmoina taivaalle, mutta vaikuttivat rentoutuvan joka askeleella. Simo katsoi taakseen, heilautti kättään: *tule poika äkkiä, ennen kuin sumu sut syö!*

Jostain takaa tieltä alkoi kuulua pienen kellon kilinää. Silloin tuli Anttiinkin vauhtia.

*

He pysähtyivät raivion reunalle hengähtämään. Tie oli jatkunut jo pitkään, ja sota jäänyt pahasti jälkeen. Ehkä he olivat eksyttäneet sen, tai sitten se ei välittänyt muutamasta tuollaisesta reppanasta tämän taivaallista: oli havainnut mehevemmän saaliin jossain muualla. Simo, ryhmän vanhin niin iältään kuin sotilasarvoltaan, istui ainokaiselle kaadetulle kivipaadelle ja riisui saappaansa.

“Huhheijaa”, hän puuskahti.

“Onk’ kellään karttaa?” Kieppinen kysyi.

“Eikö sinulla pitänyt olla?”

“Piti olla, mutta jonnekin se on hävinnyt, juutas. Mutta minä nyt en löytäis’ persettäniäkään, vaikka molemmilla käsillä etsisin.”

“Siksikö sinä niin varhain menit ja nait? Että sait toisen käsiparin etsimään?”

“Varhain nain, että ehdin ajoissa erota”, Kieppinen virnisteli. “Mutta olisihan se kiva, että nyt joku kotosalla odottelisi, kun sinne niin kiireellä kerran matkataan. Tuntuu muuten vähän turhanpäiväiseltä hoppuilulta...”

“Ei se niin hyvä ole sydänpöytä kaivata”, Lauri mutisi.

“Miksikäs ei?”

“Kuulitteko Rantasaaren Samulista?”

“Ei sano mitään.”

“Oli vastanainut juuri ennen tosipaikkaan joutumista, tuli suoraan kuherruskuukaudelta rintamalle. Ensimmäinen taistelu, ja me siinä yhdessä etenimme, rinnakkain, ja minä näin kirkkaasti, kuinka kävi. Yksi nätti luoti, *naps*, keskelle otsaa lasahti, ja nuori Samuli lakosi.”

“No, on tuollaisia muitakin...”

“Suu suppuun! Ei siinä koko juttu. Katsos, minähän siitä välittömästi maihin, ja siellä maatessani tulen alla näin, kuinka Samuli hytkyi ja nytkeyti hetken, ja sitten – eikä kun takaisin polvilleen suoraan! Poika katsoi minuun, vaikka päässä ammotti iso reikä. Se kuiskasi sen kultansa nimen, Hulda, ja nousi seisomaan. Ja samantien, *tsop tsop tsop tsop*, alkoi kauhea konekiväärin rätinä. Repi Samulin oikean käden irti ja miltei sahasi koko pojan kahtia. Siihen se uudestaan lötkähti, samoille sijoille.”

“Ei ollut varmana kaunis näky, ei...”

“Jostain takaa huudettiin perääntymiskäskey. Tietysti lähdin kiireellä ryömimään, ja eipä kauaa, kun saavutin ojan, jossa oli vähän parempi pitää suojaa. Sieltä uskalsi kurkistaa taistelukentällä. Arvaatteko mitä? Samuli tuli perässä, polvillaan kihnuttaen eteenpäin, toistellen *Hulda, Hulda...* Yhtä kättä vajaana ja suolet ulkona...”

Simo äännähti hieman vaivaantuneena. Raimon katse pysyi tiukasti maassa. Hän oli varmaan kuullut veljen jutun jo aiemmin.

“Jostain meidän puolelta lensi yks’ pahan onnen käsikranaatti, joka pomppi oikein inhottavasti suoraan Samulin jalkoihin. Eihän se pystynyt liikkumaan tarpeeksi nopeasti turvaan. *Pam!* Multa pöllysi, ja siinä oli ilmassa samalla vatsanesteitä ja luunpätkiä. Vei pojalta alaruumiin ja suisti tämän päistikkaa naamalleen mutavelliin lojumaan.”

“No se oli rauha lopultakin”, Simo kuiskasi.

“Rauha? Kuules, sieltä kuului kuiska: *Hulda, Hulda...* Jatkoivat matkaa, kiskoi yhdellä kädellä itseään turvaan. En uskonut silmiäni tai korviai enää siinä vaiheessa. Tulitus loppui hetkeksi, minä pakenin pirun kyytiä. Sydän hakkasi rinnassa ja kädet tärisivät niin, etten olisi voinut kiväärillä edes tähdätä.”

“Minun täällä piti kummitusjuttuja...” Kieppinen protestoi.

Syvät varjot peittivät Laurin silmäanalusia. Hän puhui hitaasti.

“Kerroin kaiken ensimmäiselle luutnantille, jonka näin, ja se katsoi kuin hullua. Ei varmaan tiennyt, mitä tuohon edes sanoisi. Silloin juuri tuli tykistökeskitys sinne kentälle, liian myöhään koituakseen meidän joukkueemme kohtaloksi. Oli silti pakko suojautua hengen hädässä ja peittää kasvot käsillä. Korvat särkyivät melusta, ja samalla rukoilimme ääneen, vaikkei sitä edes Herra taivaassa voinut kuulla. Minä rukoilin Samulin puolesta. Kun se loppui, luti katsoi minuun, pyyhki hikeä otsaltaan ja älähti: ‘Siihen sen vaivat ainakin päättyivät!’ Koitti kai lohduttaa...”

“Pitäisi päästä liikkeelle”, Simo sanoi ja kiskoi saapasta jalkaan.

“Seuraavana päivänä ne veivät sen luutnantin hoitoon. Oli näet tähyillyt kiikareilla samaista kenttää korkeampaa mäeltä, jonne esikunnan teltoa pykättiin, ja heittänyt sitten äkkiä kiikarit maahan ja alkanut kirkua kuin riivattu. Kun sitä joku riensi rauhoittamaan, niin se kuulemma huusi, että siellä on yksi irtokäsi, joka ryömii aukean yli. Kihlasormus nimettömässä.”

Kukaan ei katsonut Lauria silmiin, kun he pian tuon jälkeen jatkoivat matkaansa raivion reunalta. Se olisi tarkoittanut vain joko tarinan hyväksymistä tai sen haastamista, eikä kumpikaan vaihtoehto siinä tilanteessa miellyttänyt.

*

He löysivät kuorma-autoja. Ne oli hylätty tien varteen jonoon, eikä missään näkynyt kuskeja sen enempää kuin matkustajia. Suojapeitteet heräsivät eloon äkillisissä puuskissa, joita tuuli yski astmaisista keuhkoistaan, ja kuolivat samantien.

Puut olivat jotenkin vanhempia ja korkeampia täällä. Ne tulivat lähelle, koska eivät enää pelänneet ihmisten raivaamaa tietä – olivat oppineet tuntemaan sen ja todenneet vaarattomaksi. Antti kuulosteli metsän ääniä ja erotti satunnaisesti itsekseen mutisevan peikon, joka piilotteli jossakin oman maailmansa poterossa. Antti ei tiennyt, kenen puolella peikot olivat, vai vastustivatko ne kaikkia valtoja

yhtä paljon. Mutta hän aavisteli, että ne järjestäisivät pian tanssiaiset juhliakseen kaikkia näitä kuolleita ihmisiä. Siellä ne joisivat taistelukentillä pulloitettua verta, humaltuisivat tosissaan ja tömisyttäisivät tannerta suurilla jaloillaan.

“Missä perhanassa me olemme?” Raimo kysyi.

“Olipa kartta”, Kieppinen sanoi.

“Mitä saakutan väliä?” Lauri kysyi äkäisesti. “Jos emme löydä muuta sakkia, löydämme edes kodinjämiin... Tiedättehän te, että tämä on nyt ohi. Iivanat ovat jo Äyräpäällä – tai ties vaikka menivät siitäkkin läpi kuin veitsi voista.”

“Viipurikin menetettiin”, Kieppinen lisäsi vain päästäkseen sanomaan.

“Mutta ei Tienhaaraa”, muistutti Simo, ikuinen optimisti.

“Ryti myi sen vuoksi varmaan sielunsa”, Raimo esitti.

“Minä vaan en ymmärrä”, Lauri mietti, “että mitenkä ne oikein äityivät niin raivokkaiksi? Ei se ollut tuollaista aiemmin. Mitenkä ne yhtäkkiä?”

“Jaa ryssä vai?”

“Se.”

Simo kohautti olkia. “Sota kun tekee mitä lystää.”

“Itse *luonto* siirtyi sille puolelle”, Raimo sanoi. “Se sen ratkaisi.”

Kieppinen pyöräytti liioitellusta silmiään. “Linnut taas, kö? Kuule, ne tiputtavat aika paljon pienempiä pommeja...”

“Aivan kaikki luomakunnassa on sodassa meitä vastaan”, vanhempi Kastinen ilmoitti vakavana.

“Uskoisiko tuota.”

“Kieppinen on vapaasti uskomatta. Mutta minä todistin sitä. Miehet niiltä loppuivat jo, mutta kun on voimallisia reservejä...”

Hevonen, valtakunta hevosesta, Antti mietti ja muisti sitten. Muisto väänsi vatsaa. Hän näki metsän tummien mäntyjen lomassa hahmon, joka asteli hitaasti rinnalla. Kaviot painuivat pehmeästi myrkyinvihreään sammaleeseen. Edesmenneen hevosen hengitys ympäröi heitä yhä paksuna hernerokkana. Se oli hänen syytään.

“Viikko sitten olin yövartiossa”, Raimo kertoi. “Oli lämmin yö, sataa tihutti. Istuin juoksuhaudassa, ammuslaatikon reunalla, katselin taivasta ja kuulostelin yötä ja kenttää. Mikä sieltä voisi täydessä hiljaisuudessa kimppuun hyökätä? Siihen sitä luotti. Ennen ne tulivat äänekkäästi. Se oli oikeaa sotaa se. Mutta sota on muuttunut, koska sotilaat ovat muuttuneet.”

“Kuka sieltä sitten hyökkäsi?”

“Yksi ainokainen sotilas. Täysin äänettömästi hyppäsi niskaani ja alkoi paljain käsin sitä puristaa. Siinä kauhistuksessa tietty ensitöikseni käännyin nähdäkseni, mikä oli koitumassa kuolemaksi, ja selkeästi näinkin. Vanjan nahka oli ihan löysä ja tuhkanharmaa, silmäluomet roikkuivat ja niiden takana paistoi pelkkä mustuus. Väkevä puristus sillä oli. Henki ihan salpautui. Sain kiinni puukosta vyölläni, pistin ja viilsin! Ote herpaantui välittömästi, joten pääsin pälkähästä. Ei voinut kuin tuijottaa. Siitä, mihin puukolla viilsin, alkoi lappaa ulos pikimustia hämähäkkejä. Satoja tai tuhansia! Huidoin ne pois päältäni ja ryömin kauemmas. Niitä vain riitti niin, että koko hietakuoppa kuhisi. Samaan aikaan ukkeli lyyhistyi kuin korttitalo. Kun se siinä vuoti tyhjiin ötököistä, minä karkasin. Mutta korsuun päästessäni en äkkiä tohtinut sanoa sanaakaan. Pojat katsoivat hetken vaiti ja kääntyivät sitten korttipelinsä puoleen. Korteissa oli kääntöpuolella hämähäkin kuva. Räpytin silmiäni, mutta totta sekin oli. Käännyin ja palasin vartioon. Mutta sen paikan lähelle en enää eksynyt.”

“Raimo taisi nukahtaa vartiossa ja nähdä pahaa unta”, Simo sanoi totisesti.

“Jos kersantti olisi ollut siellä...”

Antin iho kuhisi kananlihalla. Hän ajatteli hämähäkeillä täytettyjä sotilaita vaeltamassa äänettömästi heidän perässään jonkin raivokkaan kommunistisen taikuuden pakottamina. Stalinin hyönteisarmeija. Myrkkyhämähäkejäkö ne ovat? Metsässäkin taisi roikkua suuria valkoisia verkkoja, miehenkokoisia. Ne kimalsivat. Antti pyyhki hikeä otsaltaan.

*

Onneksi pian he saavuttivat metsän reunan, jossa oli pieni lampi ja lammen rannalla vaatimaton saunarakennus. Viisikko pysähtyi Simon ehdotuksesta huilaamaan kuistille. Antti ja Kieppinen istuivat kalteville portaille ja muut penkille, jolla kyläläiset olivat varmaan joskus vilvoitelleet löylyjen jälkeen. Siinä oli hyvä olla ja katsella. Lammen pinta oli tyyni.

“Tuskin sillä kartalla mitään enää tekisimmekään”, Lauri arveli. “Tuntuu, että olemme eksyneet kaikkien semmoisten ulkopuolelle.”

“Saisikohan saunaan lämpöä?” Simo mietti. “On tullut jotenkin kauhean kylmä.”

“Talvi keskelle kesää.” Kieppinen pisti körssin palamaan, siinä oli tarpeeksi lämpöä hänelle. Mies kaiveli samalla taskujaan virne suupielessä. “Kelpaisiko pojille pieni konsertto?”

Taskusta ilmestyi hopeinen huuliharppu täynnä kaiverruksia, joita Antti yritti tihrustella.

“Kutsut vielä veli venäläisen yleisöksi...” Raimo sanoi penseästi.

“Tätä kuplettia kuunnellessa ei vihollisesta tarvitse välittää, poikaseni.” Kieppinen virnisti pirullisesti. “Te kun niin tykkäätte kertoa kauheita asioita, niin haluattekos *nähdäkin* semmoisia?”

“Mitä Kieppinen tarkoittaa?”

Kieppinen nousi hitaasti, nakkasi tupakanjämät lampeen, verrytteli niskojaan kuin mikäkin lavataiteilija ja kävi sitten avaamassa saunan oven. Pyörityään siellä hetken hän nyökkäsi tyytyväisenä. “Menkääpä kaverit sisälle ja kerääntykää ikkunaan.”

Kaikki vilkuilivat toisiaan, mutta taipuivat lopulta Kieppisen tahtoon, tämä kun ei aikonut lakata rummuttamasta kengänkärjellä lautalattiaa. Ensin meni Simo, sitten Antti ja lopulta myös Kastiset. Kun viimeinenkin ukko oli katon alla, Kieppinen iski oven kiinni, otti lukon ja avaimen taskustaan ja pujotti ne rivakasti rautalenkkien läpi. Sisällä olijat älähtivät.

“Pikku varotoimi vain”, Kieppinen sanoi ja nauroi. Hän hiveli hetken soittimella huuliaan. “Tämä ei nähkääs ole omani, joten voi tulla yllätyksiä. Sen antoi minulle eräs edesmennyt luutnantti Jänispää. Tai no sanotaan, että perintönä sain, kun olin tarpeeksi rohkea lähteäkseni perimään.”

“Varastit ruumiilta, sanoisit suoraan”, Simo murisi ovenraosta.

“Vain houkka ei olisi varastanut. Henkeni säästyi yksinomaan tämän kauniin pienen munniharpun ansiosta, vain siksi palasin kuoleman kidasta... Jouduimme näet jumalattoman vanjavyöryn alle eräällä tiedusteluretkellä reilu vuosi sitten. Siitä joukkueesta selvisimme vain minä ja tämä luutnantti soittopeleinen...”

Kieppinen puhalteli huuliharppuun huvikseen. Musikanttina hän oli täysin lahjaton. Antin kurkkua alkoi kuitenkin kuristaa. Jokin tuntui väärältä, vaaralliselta.

“Pakko sen oli sitten kertoa totuus pahimmasta paikasta päästyämme”, Kieppinen muisteli ja katsoi kauas lammen yli synkkää taivasta ja taivaanrannan värähteleviä puunlatvoja. Niiden kärkien kohdalla usva jakaantui kuin meri Mooseksen edessä.

Etäällä jokin kimalssi ja liikkui nopeammin kuin pyrstötähti tai polkupyörän lyhty, suurella kaarella, pysäyttämättömästi.

“Mies paljasti, että tämä on sukukalleus, jota ei turhan päiten soiteta. Vain hädän tullen, pojat, vain hädän tullen! Siellä tuli hätä silloin, ja luutnantti Jänispää, niin, luutnantti se ryhtyi soittamaan...” Niin ryhtyi nyt myös Kieppinen.

Antti pyöritti päätään ja aneli: “Älä perkele...”

“Kieppinen, pelotat poikaa!” Simo ärähti.

“Syystä pelkääkin! Ja syystä teidät sinne lukitsin.”

Keskeytyksen jälkeen kelvoton muusikko jatkoi puhkumista. Sävel oli riitaisa eikä tahtonut pysyä hallinnassa. Se vihloi korvia ja loi aaltoja lammen pinnalle: ristiriitaisia aaltoja, joka suunnasta lähteviä, pyörteitä piirtäviä, vettä hämmentäviä... Soitin parkui, rääkkyi ja ulisi, ja Anttikin jo alkoi nyyhkyttää. Tuuli yltyi ja usvankehrät kiemurtelivat saunarakennuksen ympäri. Taivas oli pikimusta, mustempi kuin ikinä. Kieppinen yritti Äänisen aaltoja ja epäonnistui surkeasti, mutta yleisö kyllä saapui.

“Herra armahda”, Lauri älähti. Saunaan suljetut miehet painautuvat lähemmäs toisiaan.

Se tuli kiskoan vesikasvit juuriltaan ja repien puiden kuoret säleiksi. Sen sienirihmaiset kyljet viistivät lammen pintaa. Antti näki ensin yhdet, syvälle painuneiden tyhjien silmäkuoppien hallitsemat eukonkasvot, jotka katseen siirtyessä muuttuivat toisiksi ja lähempänä vielä kolmansiksi. Se oli kuitenkin yksi, vaikeasti erotettavissa moneksi, yksi pyörivä pilari paksua mutavelliä ja vanaveteensä varastamia luonnon rihkamia: kaarnaa, tuohea, hiekkaa ja lehtimurskaa. Kolmen savenharmaan, karjuvan pään ja loputtoman kaulan muodostama lonkero kiersi hirmumyrskynä ympäri saunaa, joka natisi liitoksistaan.

“Sattavunduruanu! Sattavunduruanu!” se huusi, ei niinkään raivoissaan vaan kivuisaan, ja maamassan haavoitetuista kyljistä satoi pieniä valkoisia matoja. Kymmenien ruhosta erkanevien, ohuiden käsivarsien pitkät, gneissikyntiset sormet kurottelivat ympärilleen ja raapivat saunan seiniä. Se olisi kuulostanut sateen ropinalta, jos olisi saattanut sulkea silmänsä ja kuvitella niin. Antti näki, että pimeydessä havaittu kiilto oli peräisin olion kolmesta suusta. Siellä oli jotakin hehkuvaa kiveä, maan sisuksista kaivettua, kovaa ja muinaista. Yhteenkiertyneiden

alisten eukkojen leuat loksuiivat auki ja kiinni: ne purivat ilmaa, ja Antti oli varma, että toisissa olosuhteissa ne olisivat purreet vaivattomasti irti ihmispäitä.

Kaiken keskellä seisojien kuistilla Kieppinen ja soitti huuliharppua luomustaan kavahtamatta. Hän nautti silmittömästi esityksestä ja varmasti siitäkin, mitä kuvitteli muiden sillä hetkellä pähkäilevän.

Tunkion rouvat tihkuivat mutaa ja myllääntyvää maaperää kiertoliikkeessä, joka ei lakkaisi ennen kuin soitto vaimenisi. Luutnantti Jänispään suvun vartijat! Mutta häntä ne eivät olleet onnistuneet varjelemaan sodan loppuun asti. Vai oliko kaiken päättänyt laukaus tullut yllättäen, takaapäin? Olisiko joku voinut olla niin halpamainen? Antti karkotti ajatuksen päästään. Luonnon pimeään puoleen hän oli katsahtanut usein, ihmisen vastaavaan harvemmin.

Muutaman minuutin soitinta rääkättyään Kieppinen lopetti. Kolmella suulla vaikeroiden huuliharppun kutsuma räyhähenki valahti ilmoista alas ja maatui miltei välittömästi. Kieppinen harppoi ovelle ja poisti lukon. Kun muut uskalsivat astua ulos, hän seisojien lammen pientareella kädet lanteilla ja hymyili niin, että hampaat näkyivät.

“Melkoinen pillipiipari minä olen, vai mitä pojat sanovat? Tä?”

“Sinuna viskaisin tuon vekottimen lammen pohjaan”, Simo vastasi järkyttyneenä.

Maa oli täynnä pieniä valkoisia matoja. Taivaalta tulleita.

Antti vilkuili Kastisiin, jotka kuiskivat toisilleen. Tiesiköhän Kieppinen mitä teki? Heidän kaikkien pitäisi nukkua joskus, ja tuollaisen taikakalun omistajan herätys saattaisi tapahtua ristiselkään isketyllä puukolla.

Tai sitten Kieppinen tiesi enemmän kuin muut. Antti katsoi taivaalle, ennen kuin usva ehti peittää sen uudemman kerran, ja pelkäsi pahinta. Taivas oli tähdetön, etäisempi kuin uskoa saattaa. Vissisti he *olivat* astuneet kaikkien karttojen ulottumattomiin. Vatsassa oli pahantahtoisia perhosia yrittämässä ulos. Antti muisti äidin juttuja tuonpuoleisesta ja kaikkea vuosien saatossa näkemäänsä. Voisiko toiselle puolelle siirtyä huomaamatta sitä itse? Eihän isänmaakaan ollut näinä aikoina kovin kirkkain viivoin vedetty: neito muutti muotoaan useaan otteeseen maailmanpalon melskeissä. Jos raja elävien ja kuolleiden välillä vaihteli yhtä paljon kuin Suomen ja Neuvosto-Venäjän raja, ja he olivatkin jo sen takana...

Minne hävinnyt väki vaelsi taistelun laannuttua?

“Jatkuu jo, tasa-askelin”, Kieppinen hörähti väistäen oleellisemmän keskustelun.

“Tästä eteenpäinkö täällä tanssitaan Kieppisen huuliharpun tahtiin?” kysyi Raimo pahaenteisesti.

“En minä semmoista, pojat. Tunnettehan te minut.”

“Luultiin tuntevamme.”

“Kuunnellaan vaan Kieppistä”, Antti sanoi pitkästä aikaa kantaa ottaen. “Ei tässä kukaan hyödy muusta kuin kävelemisestä.”

“Kas, saitkin pojasta nyt ystävän. Aika äkisti kävi...”

“Anna Lauri sinäkin olla”, tokaisi Simo kyllästyneenä. “Ei Kieppinen kehtaa meille olla vaaraksi.”

Mutta Antti ei ollut varma, oliko se puolustuspuhe vai uhkaus.

*

Tielle palattuun he eivät voineet välttyä päätymästä kylään, jota reunusti paksuista, vinoon asetelluista hirsistä rakennettu aita. Niitä täällä riitti. Maa oli roudassa, eikä tuntunut lainkaan kesäkuulta. Kylä näytti autiolta, mutta paljastui pian kahden miehen asuttamaksi. Nämä lumipukuun pukeutuneet, risupartaiset sotilaat hytkyivät hiljaa pienen nuotion äärellä pihapolkujen risteyskohdassa.

“Jo nyt on perhana”, Simolta pääsi.

“Jo nyt on perhana, *herra vänrikki*”, sanoi ukoista se, joka käänsi päänsä heitä kohti. “Lepo. Mihinkä porukkaan te kuulutte? Mitä te täällä teette? Mikä vuodenaika nyt on?”

Kysymysten erikoisuus mykisti saapujat. He eivät osanneet kuin katsella.

“Kaikki sinun vikaasi, perkele”, manasi toinen, silmälasipäinen, äänekkäästi, ja ojensi molemmat kätensä kohti nuotiota.

“Sinun vikaasi, *herra vänrikki*, Porkka.”

“Oli pesti yliopistolla, perkele, ornitologina, perkele. Herra vänrikki, sota on jo päättynyt, ja minä olisin päässyt pestiini... mutta käärmeenkielellä myrkytit mieleni, perkele, viekkaudella...”

“Olenko minä veljeni vartija? Ei se ollut käsky, Porkka! Tarjosin pelastusta vanhana suojeleuskuntalaisena, veljesi toveruuden tähden... Olisit voinut jäädä!”

“Kysytään sitten näiltä onnettomilta, olemmeko muka pelastuneet! Miehet, te olette kesätakeissa. Eikö niin, että sota on jo päättynyt? Ja me olemme täällä, perkele, kun voisimme olla kotona...”

“Kyllä se vielä jatkuu, vaikka pahalta näyttää”, Simo uskalsi lopulta.

“Hah. Siinä näet, Porkka! Emme ole vielä turvassa! Mitäs minä sanoin!” vänrikki julisti voitonriemuisena. “Kun jatkamme tuttuun tapaan länteen, niin rintama on aina vähä kauempana, kuten on myös kuolema...”

“Passaako tiedustella, herra vänrikki”, Simo kysäisi, “mistä lie olette tulossa?”

“Kollaanjoelta, kersantti!”

“Vain hänen lipevän kielensä takia minä mukaan lähdin, perkele”, Porkka valitti ja pyyhki lumipuvun hihalla huurtuneita lasejaan. “Kuulemma ainoa vaihtoehto, vaan matkalla jo kuulimme puolustuksen kestäneen! Petturiksi, perkele, hänen takiaan, turhaan...”

“Karkureita”, Lauri kuiskasi.

“Mutta ihmeellisestä suunnasta”, Simo sanoi yhtä hiljaisella äänellä, ja sitten kovempaa: “Kauanko, kaverit, olette olleet matkalla..?”

“Kolmisen kuukautta, minun laskujeni mukaan”, vänrikki ilmoitti terävästi.

“Taisit laskea väärin, herra vänrikki”, Porkka sanoi ivallisesti. “Ei tuollaisissa asuissa helmikuussa, mitä noilla on yllään... Perkele, kun olikin huono idea...”

“Ovat vasta talvisodasta tulossa”, Kieppinen lausui tuoden julki kaikkien ajatukset, ja värähdys kulki viisikon läpi. Monta vuotta kesti päästä länteen... Antti katseli hedelmättömiä omenapuita ja kylän taloja, hiljaisia hirsimajoja, joiden varjot ulottuivat syvälle. Lasit heijastivat pelkkää pimeää. Orava vilahti ullakkoikkunassa jättäen hännänhuispauksesta jälkeensä ilmassa leijuvaa tuhkaa. Piiput valuivat hitaasti harjakattoja pitkin, ja toimettomiin aisoihin ripustetut kalaverkot roikkuivat repaleisina. Kaivoista kaikui matalia, pitkiksi venyviä ääniä, kuin ovensaranoiden hitaita kääntymisiä, eivätkä lapset leikkineet näillä kunnalla kivettyneiden koivupuiden välissä. Tämä kylä ei enää ollut olemassa, mutta siksi myöskään mikään tuho ei sitä tavoittanut.

Vänrikki ja Porkka tutkivat tulijoita.

“Pojat katsovat kuin hulluja! Mutta kuulkaapa, en voi olla hullu, sillä olen ylin arvoasteikossa.”

“Hullu *minä* kyllä taisin olla, kun lähdin, perkele... Katala paskiainen olet...”

“Katala paskiainen olet, *herra vänrikki*.”

Antti näki eräänkin haan, jonka ovi oli ollut äsken kiinni. Nyt se repsotti selkosen selällään. Pian se tulisi ulos aitauksesta, tuo komea tumma ruuna, hänen luokseen... Hän ei kestänyt ajatusta, ei saattanut vielä ottaa sitä vastaan. Paine nousi, muuttui sietämättömäksi – se oli jo liikaa!

Hän parkaisi äänekkäästi ja pinkaisi juoksuun, ohi nuotion ääressä sanailevien karkureiden.

“Hei, Antti, odota!” Simo huudahti. “Mikä sille nyt tuli...”

Antti ei välittänyt kersantin käskystä, vaan juoksi niin kauan, että keuhkoihin alkoi sattua. Hän kaatui polvilleen mättäälle laajalle levinneen kylän reunamaille ja siitä sitten selälleen pistävään, korkeaan ruohikkoon. Sumu hiveli väsyneitä kasvoja. Maatessaan siinä syvässä varjossa hän kuuli muiden askeleet ja Simon äänen: “Jukolauta, miten kauas se ehti?”

He eivät huomanneet häntä. Antti oli hiljaa ja kuunteli.

“Nämä teidän kummitusjutut tämän saivat aikaan... Kiitos vaan!”

“Jutut, kersantti? Näit sinä itsekin, mitä Kieppinen teki.” Se oli Raimon ääni.

“En ole enää niin varma.”

“Ja sitten se tankki”, puuttui Kieppisen ääni peliin. “Senhän sinä tiedät. Meinasitko jättää kertomatta? Minulle kerroit silloin heti.”

“Äh. Pojan takia minä vaikenin...”

“Jaa mikä tankki?” Lauri tiedusteli.

“Jotain aika pahaa, mitä näin männävuonna”, Simo tunnusti. “Partiossa, pitkän päivän jälkeen. Taisi olla vain univajeesta.”

“Ei ollut!”

“Tämä... tämä panssarivaunu mateli tietä. Minä yksin tarkkailin kalliolta enkä ensin oikein nähnyt, joten hiivin lähemmäksi. Luulin ryssän taisteluvaunuksi, olin väärässä.”

“Omako?”

“Ei ollut meidänkään. Varmaan saksalaisten sitten. Tai ehkä...”

“Saksalaisten se oli. Sieltä tulee kaikkea kummaa”, Kieppinen ilmoitti. Simo murahti paheksuvasti, ei pitänyt kertomukseen puuttumisesta.

“No, se ei ollut tarkalleen ottaen panssarivaunu...”

“Sano vaan suoraan”, Kieppinen irvaili.

“Se näytti ikään kuin... se olisi ollut ihoa, ihmisten ihoa, tarkoitan...”

“Sano se, mitä sanoit minulle, Simo. Että se koko vaunu oli rakennettu yhteen ommelluista, alastomista naisista ja lapsista. Jotka elivät yhä, ja huutaen, armoa anellen!”

“Se rullasi eteenpäin jätteistä viritetyin telaketjuin, raajarakentein... Tykkitorni tehty yhteen sidotuista sääriluista ja... keulassa kallo ja...”

“Siviilejä, vihollisen väkeä, onnettomia kyläläisiä, jotka hirviöiden vaununa jyräsivät pitkin maantietä kohti taistelutannerta!” Kieppinen tuntui oikein ilakoivan.

“Sen minä luulin näkeväni. Ehkä olin vain väsynyt –”

“Wehrmachtin salainen ase! Ihmistankki, sen Simo-ystävämme näki. Rasvainen kuolema. Hitlerin okkultistiupseerit olivat puhaltaneet hengen semmoiseen kauhukoneeseen, ja ajatelkaapa, ne ovat *meidän* liittolaisiamme.”

Antti ei uskaltanut edes hengittää. Hän arveli, että pientareen toisella puolen Kastisen veljekset olivat samalla tavalla kauhusta jähmettyneitä.

“Minä näin väärin”, Simo päätti ja lähti ripeästi eteenpäin. Ärtymyksen kuuli jopa askelissa.

“Ei se nähnyt väärin”, Kieppinen totesi. “Nykyään minä uskon kaiken, minkä kuulen.”

“Ehkä tästä syystä hävittiin”, Lauri sanoi. “Luultiin olevamme oikeuden vuoksi taistelevia, mutta päädyttiinkin paholaisen puolelle, luomakuntaa vastaan. Ja paholaisen puolella häviää joka ikinen kerta.”

Synkistä ajatuksista raskaat saappaat loittonivat. Kun he olivat menneet, Antti nukahti piiloonsa. Se tuntui siltä kuin sanoisi hyvästit aiemmalle elämälle ja tapahtui erikoisemmin yrittämättä. Olihan hän valvonut jo kauan, käsittämättömän kauan.

Unen vanavedessä saapui myös piilotteleva väki. Jossain lensi suuri, vanha noitalintu vaskisin siivin ja varisutti puiden lehtiä. Viimeiset suomalaiset henget, jotka vasta nyt lähtivät evakkoon neuvostoliittolaisten uutta uskonpuhdistusta, lipuivat kaarnalaivoilla läheistä puroa pitkin ja lauloivat hämyisistä myllyistä, salaisista lehdoista ja pimeistä kellareista, jotka olivat joutuneet jättämään taakseen. Maa kuoli ruohonkorsi kerrallaan.

Kun Antti heräsi, hän tärisi kuin horkassa. Maanpinnan kylmyys oli tarttunut luihin, arvellut kai sillä lailla pääsevänsä hänen matkassaan pois Karjalasta. Hän

nousi ja hyppi ja läpsi itseään kasvoihin. Kiväärikin oli poissa. Jokin pieni maahinen oli varmaan raahannut sen koloonsa.

Hän palasi tielle, koska ei ollut kuin yksi mahdollinen suunta. Sen päässä jossain odottivat kesä ja aurinko, pakosti odottivat. Takana taas oli vain pimeneviä kenttiä.

*

Pian tämän jälkeen, noustuaan mutkittelematta loivaa mäkeä vajaan virstan verran, tie haarautui kahtia. Risteyksessä ei ollut minkäänlaista viittaa. Antti tunsu epätoivon polttavan poskia.

Hän otti tikun, kuten äiti oli opettanut, ja antoi sen kaatua. Tikku näytti vasemmalle. Ongelmaksi muodostui se, ettei Antti tiennyt, pitäisikö näillä mannuilla luottaa tikkujen rehellisyyteen vai ei. Mitä puu tahtoi? Kodin hongat tykkäsivät ihmisistä, mutta täällä ne olivat kärsineet hakkuista ja pommituksista jo pitkään ja hautoivat ehkä kostoaa... Hän katui koko temppua. Olisi ollut parempi olla tietämättä. Sitten hän valitsi oikean. Sillä reitillä hiekkatie laskeutui ja usva näytti ohuemmalta.

Laaksossa oli pelto ja koivujen rivistön toisella puolella suuri karjalaistalo, lähes kartano Antin silmissä. Hän havaitsi samoin myös vaatimattoman tsasounan hieman peremmällä, siellä missä rinne taas nousi. Sydän pomppasi, sillä talon ikkunassa paloi valo. Se oli ensimmäinen todellinen valo, jonka hän oli nähnyt sitten maantiellä ohitse kiitävien kuormurien perälyhtyjien, ja siitä oli iäisyys. Silloin hevonen vielä eli...

Hän tunsu taas lämpimän hengityksen niskassaan. Se sai hänet kiirehtimään.

Kaksikerroksisen rakennuksen ulko-ovi oli auki. Antti koputti ja odotti, mutta herrasväen viipyessä tähyili varovasti raosta, ja sitten, kun kukaan ei tullut päästämään häntä sisään, hän päästi itse itsensä.

Ketään ei näkynyt, mutta ruoan tuoksu oli voimakas. Jos asukkaat olivat lähteneet, siitä ei voinut olla kovinkaan montaa tuntia. Olohuoneen pöytä oli katettu. Tarjolla oli lihasoppaa, perunoita, porkkanoita ja hyvin paksua leipää, eikä Antti voinut vastustaa kiusausta. Jos ihan hetkeksi istuisi ja maistaisi. Akvaviititkin löytyivät: se tarkoitti "elämän vesi", niin oli joku joukkueen poika tiennyt kertoa. Kuka se oli ollut? Varmaankin joku kaatunut. Kuolleiden nimet unohtuivat

nopeammin kuin elävien. Niistä tuli hauraita, sillä niillä ei ollut enää mitään, mistä pitää kiinni.

Ja juuri silloin... Antti tunsu asukkaiden saapuvan jo ennen kuin näki ne. Ne tulivat reittejä, joihin olivat tottuneet, ja väistelivät esineitä, mutta etiäiset, jotka saivat ihon kihelmöimään, liikkuvat välittämättä aineesta. Lusikat kilisivät, laudat narisivat.

Kaksi pientä tyttöä ja kaksi hieman vanhempaa poikaa, miltei teini-ikäistä, ja nainen, jonka täytyi olla katraan äiti. Tytöt pitivät toisiaan kädestä. Väsyneen näköinen äiti ei saanut hillittyä poikia, jotka alkoivat juoksennella ympäri huonetta.

He olivat kaikki kuolleita, mutta eivät kauan sitten. Antti oli nähnyt vanhoja vainajia kotikylän kalmiston lähellä: ne tuntuivat olevan jotenkin eksyksissä ja hämmentyneitä. *Alkavat unohtaa, millaista eläessä on*, Antin äiti oli sanonut. Nämä taas muistivat hyvin kotinsa pienimmätkin yksityiskohdat. Nainen istui paikalleen pöytään, Anttia vastapäätä. Kultahapsiset tytöt seurasivat, tarttuivat äitiään käsistä.

Antti laski haarukan ja veitsen lautaselle ja kumosi kolmannenkin akvaviitin.

“Iltaa”, hän sanoi, sillä kenellekään ei ollut syytä olla epäkohtelias, varsinkaan, jos olit juuri syönyt heidän ruokiaan ja juonut heidän juomiaan.

“Teidän ei pitäisi kulkea näin varomattomasti maillamme”, nainen sanoi otsa rypyssä. “Pelkään, että mieheni ei ole näinä aikoina vieraskorea.”

“Isä on huolissaan”, ilmoitti pidempi pojista. “Hän sulkeutuu useiksi tunneiksi huoneeseensa miettimään.”

“Hän ei halua lähteä!” toinen vahvisti. “Koska laki ja järjestys palaavat pian.”

“Isä pelkää puolestamme”, sanoivat tytöt yhteen ääneen. ”Hän rakentaa uutta armeijaa.”

“Hän on totisesti ollut jo pitkään pois tolaltaan”, nainen kertoi. “Hän puhuu itsekseen mustan aamunkoin noususta. Hän tietää, että venäläiset eivät voi noin vain lyödä meitä. Hän on hyvin viisas mies, ja hyvin kiihkeä. Hän sanoo, että kuolemme ennen kuin pakenemme...”

“Uusi Jumala on hänen puolellaan!” tytöt kajauttivat.

“Teidät lyötiin jo”, Antti sanoi surullisesti, sillä hän tiesi, että kuolleet harvoin kuuntelevat. Ja hän tiesi lisäksi, että mies eli yhä, sillä kuolleet aina miettivät eläviä.

“Tämä on kotini, joka kohosi synnyinmaalleni”, nainen ilmoitti ylpeänä. “Jos Albert sanoo, että emme lähde, niin silloin me emme lähde! Hän tietää mitä minä tahdon!”

“Hän murhasi teidät kaikki”, Antti sanoi. “Illallisen aikaan, eilen tai tänään, ennen kuin minä saavuin... Pöytäkin oli jo katettu. Miten hän sen teki? Kirveellä vai kiväärillä? Vai polttiko koko paikan? Siinä tapauksessa minä astuin sisään karrelle palaneeseen kotiin...”

Jos ihmiset saattoivat jatkaa olemassaoloaan elämän loputtua, mikseivät rakennuksetkin?

“Sinun pitäisi syödä, sotilasparka, näytät niin kalpealta”, nainen sanoi ja kurotti kättään. Antti hätkähti ja väisti kosketusta. Kylmä ilma nipisti silti poskea.

“Pitää lähteä”, Antti totesi. “Meidän ei olisi syytä istua saman pöydän ääressä.”

“Isä meni ulos, mutta hän palaa kyllä pian”, tytöt kertoivat.

“Hän meni rukoilemaan perheen ja itsensä puolesta”, vanhempi pojista sanoi.

“Hän sanoo: ‘Härra taivaassa, käännä katsees’ kätteni työstä!”

“Hän on hyvin kiihkeä mies”, talon emäntä toisti ja hymyili.

Antti tönäisi tuolin rajusti taemmas ja nousi ylös voiden pahoin. Hän halusi sanoa jotain mutta ei osannut. Saattoi vain paeta, perääntyä tästäkin taistelusta...

“Hän sanoo tietävänsä, etten halua koskaan lähteä täältä”, nainen lausui Antin perään.

“Hän pelkää, että meille käy jotain pahaa”, tytöt sanoivat yhteen ääneen.

*

Ulkona oli alkanut sataa tihuttaa. Antti laittoi oven kiinni perässään, viestiksi muille tai silkasta kunnioituksesta. Hän näki, että pienessä rukoushuoneessa paloi valo, ja poimi polttopuupinoon nojailevan kirveen. Ei hän tiennyt, pystyisikö ryhtymään edes pyövelin pyöveliksi, mutta itsepuolustukseksi...

Mäkeä noustessa jalat lipsuivat märässä ruohikossa. Laakso oli vaitonainen. Kun tsasounan ovelle oli kymmenkunta kyynärää, ulos paukkasi umpipäissään oleva uskonmies. Antti hätkähti ja astui vaistomaisesti askeleen taaksepäin.

“Vad fan, kirveen kanssako tuli noutaja... Minä teille päркеleet... Venttaahan!” pappi, joka ei varmastikaan ollut ortodoksi, möykkäsi. Hänen vaatteensa olivat koneöljyn peitossa.

“Albert?”

“Ken mies yöstä saapuu audienssia pyytämään?” pappi tiedusteli horjuessaan kohti. “Vai että militäär, ahaa... Tulit myöhään, sotilas, aivan myöhään, det är förbi...”

Hän oli pitkä, hoikka mies, pääläelta kaljuuntunut. Pulisongit rehottivat epäsiisteinä, ja kasvot olivat syvillä uurteilla. Antti kiersi varovasti, sillä alamäessä oli altavastaajana, vaikka vastapuoli olisi pahastikin juopunut.

Huoli oli kuitenkin turhaa. Albert kaatui samantien polvilleen maahan eikä pyrkinyt enää ylös. Hän hyväksyi surullisen tilansa ja kertoi: “Ei den här situation ole kuin, hmmm, väliaikainen, poika. Meidän musta aamumme, se nousee vielä, du vet? Kyllä, kyllä... Suomi on oslagbar, tai miten te sanotte. Voimaton? Ei, *voittamaton*, sehän se... Ja tämä on Härran tahto, tänään ja iankaikkisesti, aamen! Minulla on ratkaisu, olen rakentanut sen... tuonne! Meidän kunniakkaan valtiomme turvaksi, joka on Härran armosta syntynyt kestäämään itäisen vihollisen juonet! Turvaa Luojaan ja täytä lipas, poikani – me taistellemme niin kauan kuin elämme...”

“*He* eivät eläneet”, Antti sanoi ja heilutteli kirvestä, mutta tiesi jo, ettei lyö.

“Vaadittiin Abrahamiltakin uhrinsa”, pappi puolusteli. “Ei ole suurempaa rakkautta, *största kärlek*, tiedäthän... Pelastin heidät Antikristuksen ajalta, joka telaketjuilla saapuu... Ja tein itsestäni vahvemman. Så! Näinä aikoina tarvitaan vahvoja miehiä taisteluun – ej, du förstår inte! Mutta entä sitten, Jumala raudassa näkee kyllä sieluun kuin sieluun. Hän näkee kyllä, kuka on kelpo taistelija armeijaansa...”

“Ei tämä ole edes sinun kirkkosi”, Antti mutisi. Hän käveli tsasounan ovelle.

“Jokainen kirkko on Jumala talo”, Albert väitti ja painoi otsansa mutaiseen maahan. “Oj då, mutta olen niin väsynyt... Äh! Hän vaati niin suuria asioita minulta, oi, liian suuria!”

Antti tunsu liikkuvansa kuin lapsena unessa, leijuvansa tutuissa huoneissa saamatta otetta yhdestäkään. Olo oli ollut sellainen jo pitkään, mutta täällä pienen rakennuksen sisäänkäynnillä siitä tuli hallitsematonta. Hän katsoi Jumalan taloon, eikä siellä ollut ketään.

Vanhat ikonit oli heitelty hujan hajan seiniä vasten ja rukoushuoneen perälle oli rakennettu uusi alttari uudelle Jumalalle: pino ihmishuhrien tuntolaattoja, tyhjiä valopistooleja viestien lähettämiseksi taivaaseen, mustia lippuja, emännän kiiltäviä koruja sekä tankeista, pommikoneista ja kivääreistä ryöväytyjä palasia, keskeneräisen koneen osia. Perällä oli kuva yli-ihmisestä: suuri peili täynnä merkintöjä, jotka kertoivat, miten ihmisen ja koneen ristisiitos rakennetaan. Papin yritys torjua tuho. Ihmishahmon ääriiviivat oli hahmoteltu siihen koneöljyllä.

Antti näki itsensä niiden keskellä, huusi yllättävän raivon herätessä ja iski kirveen perällä peiliä, joka särkyi sadaksi sirpaleeksi. Jokaisessa heijastui oma maailmansa. Mutta suurimmassa niistä näkyi kaunis karjalaistalo, joka oli syttynyt tuleen, ja koko laakso väreili likaisen keltaisessa kajossa. Puiden rungot loimottivat kuin liekeissä itsekin, ja pikimusta taivas söi ahnaasti savun, joka jättimäisestä kansakunnan roviosta kohosi. Märällä nurmikolla kyyristeli pappi ja lausui runoa mielipuolen äänellä. Vain pieni pätkä norui tajuntaan ennen kuin houreinen resitointi sulautui osaksi liekkien voimistuvaa rätinää: "...och bida i drömmar sena, den morgon som ingen ser..."

Pihkainen käry oli väkevää, taistelukentän myrkyntokujen veroista. Antti tunsu raskaan hengityksen niskassaan, mutta langetessaan polvilleen ja peilatessaan maailmaa molemmin käsin puristamastaan pienemmästä lasinsirpaleesta hän ei nähnyt ensin mitään, pelkkää pimeyttä. Näky alkoi piirtyä hitaasti, räikein värein ja horjuvin viivoin. Siinä kartano roihusi laakson pohjalla ilmiliekeissä, ja tätä suurta soihtua vasten rukoili pappi polvillaan, kädet ojennettuina taivaaseen, parkuen uutta aamunkoittoa.

Antti muisti Simon, Kieppisen sekä Kastiset ja pian näkikin nämä peilinsä heijastuksessa, kulkemassa mykkänä saattueena suoraan tulimereen raskaalla kettingillä toisiinsa kahlehdittuina ja kädet sidottuina. Hän tiesi, ettei ehtisi pysäyttää tuota vääjäämätöntä marssia mitenkään, ei mitenkään, siitä oli tullut äkkiä ainoa kuviteltavissa oleva historia. Osattomana ja avuttomana, lyijynraskaan kehon vankina, hän saattoi vain puristaa silmänsä kiinni niin tiukasti, että näki hetken aikaa hävityn maan yltä jo kadonneen tähtitaivaan, ja itkeä holtittomasti, katkerasti, kuin viimeistä päivää... Kun hän jälleen avasi ne, peilistä aivan hänen vierestään katsoi takaisin kaksi tummanpunaista, liekehtivää hevossilmää.